

POSTANOWIENIE

Dnia 30 stycznia 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Staryk (przewodniczący)

SSN Halina Kiriło

SSN Krzysztof Rączka (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania O. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w Ł.
(obecnie Zarządcy O. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w restrukturyzacji w
Ł.)

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziałowi w Ł.

z udziałem: R. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w W.

i Syndyka Masy Upadłości K. Sp. z o. o.

o ustalenie podlegania ubezpieczeniu,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Społecznych w dniu 30 stycznia 2020 r.,

zażalenia organu rentowego na wyrok Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 23 maja 2019 r., sygn. akt III AUa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania
i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania zażaleniowego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 12 września 2018 r. Sąd Okręgowy w Ł., sygn. akt VIII U (...), w punkcie 1 oddalił odwołanie O. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w Ł., od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w Ł., w której organ rentowy stwierdził, że G. K. jako pracownik u płatnika składek O. Sp.

z o.o. z siedzibą w Ł. podlega od 1 października 2012 r. do 28 lutego 2013 r. obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym tj., emerytalnemu, rentowym, chorobowemu, wypadkowemu oraz wskazał, że płatnikiem składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne i Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych G. K. za okres od 1 października 2012 r. do 28 lutego 2013 r. jest O. Sp. z o.o. Ponadto Sąd Okręgowy w Ł. w punkcie 2 wyroku nie obciążył O. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w Ł. obowiązkiem zwrotu kosztów procesu, zaś w punkcie 3 wyroku przyznał od Skarbu Państwa Sądowi Okręgowemu w Ł. na rzecz kuratora R. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w W. radcy prawnego A. D. kwotę 1.107 zł brutto tytułem wynagrodzenia za reprezentację strony jako kurator.

Apelację od powyższego wyroku wniosła skarżąca O. Sp. z o. o. zaskarżając wyrok w zakresie jego punktu 1, tj. w części dotyczącej oddalenia odwołania.

Zaskarżonemu wyrokowi zarzuciła rażące naruszenie przepisów prawa materialnego, a w szczególności: 1) art. 32 ust. 1 i ust. 2 Konstytucji RP, poprzez jawną i oczywistą dyskryminację wnoszącej apelację z tytułu jej współpracy z certyfikowanymi agencjami zatrudnienia - spółkami R. , a następnie K. 2) art. 2 Konstytucji RP, oraz art. 64 ust. 2 Konstytucji RP, z których wynika, że istnieje jedno zobowiązanie z tytułu zatrudnienia pracowników; natomiast organy RP usiłują zaspokoić się podwójnie i ściągnąć zobowiązania publicznoprawne wynikające ze stosunku prawnego od obu stron; 3) art. 2 w zw. z art. 7 i art. 22 Konstytucji RP w zakresie, w którym organ rentowy zastosował art. 83 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 1778), w celu wydania decyzji polegającej na całkowicie dowolnym wskazaniu nowego płatnika składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne dla osoby zainteresowanej w tej sprawie; 4) art. 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U z 2017 r., poz. 1778), z którego wynika, że płatnikiem dla osoby ubezpieczonej były firmy R. i K. jako pracodawcy i podmioty gospodarcze prawa handlowego, które na ściśle określonym formularzu ZUS P DRA prawidłowo zgłosiły osobę zainteresowaną do ubezpieczeń społecznych oraz zdrowotnego i dobrowolnie wskazały siebie jako zobowiązanych do opłacania składek na ubezpieczenia społeczne; zatem nie może

być takim płatnikiem osoba, czy też firma wskazana (wybrana) drogą uznaniowości Sądu czy też organu rentowego; 5) art. 4. art. 38 i art. 83 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 963 z późn. zm.). ponieważ ZUS wydając decyzje w tej i w wielu innych sprawach rażąco przekroczył swoje ustawowe uprawnienia; 6) całkowicie błędną wykładnię art. 23¹ k.p. poprzez przyjęcie, że nie miało miejsca przejście pracowników do nowego pracodawcy, 7) art. 58 § 1 k.c., poprzez bezpodstawne przyjęcie, że pracodawcą i płatnikiem dla osoby ubezpieczonej była firma O. Sp. z o.o.; 8) art. 109 ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2008 r. Nr 164, poz. 1027 z późn. zm.), poprzez oddalenie odwołania, pomimo że zaskarżona decyzja ZUS-u dotyczy także podlegania ubezpieczeniu zdrowotnemu; 9) art. 6 ust. 4, art. 18 ust. 1, art. 18a, art. 18d i 18n ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 1065 z późn. zm.), w związku z art. 7 ustawy z dnia 9 lipca 2013 r. o zatrudnianiu pracowników tymczasowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 360 z późn. zm.) poprzez ich niezastosowanie i ustalenie, że płatnikiem składek winna być skarżąca; 10) art. 9 i art. 10 ustawy z dnia 13 lipca 2006 r. o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 1256 z późn. zm.) przez przyjęcie, że skarżąca jest zobowiązana do zapłaty składek na Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych z tytułu zatrudnienia osoby zainteresowanej w tej sprawie.

Apelująca podniosła ponadto rażące, powodujące jego nieważność, naruszenie przepisów postępowania w pierwszej Instancji, mających istotny wpływ na wydanie wyroku oraz na jego treść, a w szczególności: 1) art. 258 - art. 277 k.p.c., poprzez całkowite pominięcie materiału dowodowego w postaci zeznań świadków w osobach byłego kierownictwa firm R. oraz K. B. W. - Głównego Księgowego i M. W. - Dyrektora Personalnego oraz prokurenta K. R. - pomimo składanych zeznań, 2) art. 227 oraz art. 233 K.p.c., poprzez całkowite pominięcie licznych wniosków dowodowych zgłoszonych przez wnioskodawcę (skarżącą) wraz z pismami procesowymi; 3. sprzeczność istotnych ustaleń Sądu pierwszej Instancji z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego.

Wskazując na powyższe skarżąca wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku w pkt 1 poprzez uwzględnienie odwołania od decyzji ZUS-u oraz zasądzenie od organu rentowego na rzecz wnioskodawcy – O. Sp. z o.o. - w restrukturyzacji kosztów postępowania za obie instancje (w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych), ewentualnie o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania, przy uwzględnieniu kosztów postępowania odwoławczego.

W odpowiedzi na apelację zainteresowany syndyk wniosł o oddalenie apelacji i zasądzenie na rzecz zainteresowanego kosztów postępowania według norm przepisanych.

Wyrokiem z dnia 23 maja 2019 r. Sąd Apelacyjny w (...), III AUa (...), uchylił zaskarżony wyrok, zniósł postępowanie poczynwszy od 7 lutego 2018 r. i sprawę przekazał Sądowi Okręgowemu w Ł. do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny stwierdził, zgodnie z treścią art. 378 § 1 k.p.c. Sąd drugiej instancji rozpoznaje sprawę w granicach apelacji; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod uwagę nieważność postępowania. W myśl art. 379 pkt 5 k.p.c. nieważność postępowania zachodzi wówczas, gdy strona została pozbawiona możliwości obrony swych praw. Jednocześnie, jak wynika z art. 477¹¹ § 1 k.p.c. (w brzmieniu obowiązującym do dnia 20 marca 2015 r.) stronami w postępowaniu odrębnym w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych są ubezpieczony, inna osoba, której praw i obowiązków dotyczy zaskarżona decyzja, organ rentowy i zainteresowany. Zgodnie z utrwaloną linią orzecznictwa Sądu Najwyższego, pozbawienie strony możliwości obrony swych praw polega na tym, że z powodu wadliwości procesowych sądu lub strony przeciwnej, będących skutkiem naruszenia konkretnych przepisów kodeksu postępowania cywilnego strona nie mogła brać i nie brała udziału w postępowaniu lub jego istotnej części (*vide* wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 1974 r., II CR 155/74, OSP 1975, z. 3, poz. 66; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 marca 1998 r., III CKN 34/98, Prok. i Pr. 1999, nr 5, poz. 41; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2002 r., V CKN 1057/00). Nieważność ze względu na tę przyczynę zachodzi na przykład w razie niezawiadomienia strony o rozprawie, co skutkowało jej nieobecnością, a także w

przypadku rozpoznania sprawy na posiedzeniu niejawnym, gdy rozprawa jest obligatoryjna (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 lipca 1974 r., II CR 331/74, Legalis nr 18156; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 grudnia 2016 r., II PK 260/15, Legalis nr 1564974).

W niniejszej sprawie zaskarżona decyzja dotyczyła podlegania przez G. K. jako pracownika u płatnika składek O. Sp. z o.o. z siedzibą w Ł. w spornym okresie obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym. Z akt sprawy wynika, że w piśmie procesowym z dnia 5 września 2017 r. pełnomocnik O. spółki z o. o. H. M. oznaczając strony procesu wskazała, że G. K. zmarł. Pomimo tej informacji Sąd I instancji nie podjął żadnych czynności zmierzających do wyjaśnienia, czy istotnie fakt taki nastąpił. Wyznaczając natomiast termin rozprawy na dzień 6 grudnia 2017 r. nakazał zawiadomić o nim G. K. jako stronę procesu (k. 79 akt sprawy). Zawiadomienie to skutecznie doręczone dorosłemu domownikowi (k. 87 akt sprawy). G. K. nie stawiał się na rozprawie w dniu 6 grudnia 2017 r., a z treści wydanego na rozprawie w tym dniu postanowienia (k. 97 akt sprawy) nie wynika, by został zawiadomiony o kolejnym terminie rozprawy wyznaczonym na dzień 7 lutego 2018 r. W dalszym toku postępowania Sąd pierwszej instancji doręczył G. K. odpis pisma procesowego pełnomocnika O. z dnia 29 marca 2018 r, który również został doręczony zgodnie z regulacją prawną dotyczącą doręczeń (k. 144 akt sprawy). Jednak nie był on zawiadamiany o kolejnych terminach rozprawy, w szczególności nie zawiadomiono go o terminie rozprawy w dniu 12 września 2018 r., który poprzedzał wydanie w sprawie wyroku przez Sąd pierwszej instancji.

W tym stanie rzeczy Sąd Apelacyjny uznał, że w przedmiotowej sprawie zachodzi nieważność postępowania, która skutkuje koniecznością uchylenia zaskarżonego wyroku, zniesieniem postępowania przed sądem pierwszej instancji co najmniej od dnia 7 lutego 2018 r. tj. od terminu rozprawy, o którym G. K. nie został zawiadomiony i przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Ł..

W związku z powyższym bezprzedmiotowe stało się na tym etapie prowadzenie rozważań przez Sąd Apelacyjny w zakresie zarzutów podniesionych w apelacji.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Okręgowy w pierwszej kolejności ustali, czy G. K. faktycznie zmarł. W zależności od dokonanych ustaleń w tym zakresie Sąd I instancji winien albo rozważyć czy w nie zachodzi konieczność zawieszenia postępowania na podstawie art. 174 § 1 pkt 1 k.p.c., albo przeprowadzi postępowanie ponownie, zawiadamiając wszystkie strony w tym również ubezpieczonego o planowanych terminach rozprawy, umożliwiając każdej z nich obronę swoich interesów procesowych.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Apelacyjny działając na podstawie art. 386 § 2 k.p.c. w zw. z art. 379 pkt 5 k.p.c. oraz w zw. z art. 108 § 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji wyroku.

W zażaleniu od powyższego wyroku pełnomocnik organu rentowego zarzucił naruszenie: 1. art. 379 pkt 5 k.p.c. w związku z art. 386 § 2 k.p.c. poprzez przyjęcie, że zachodzą przesłanki do uchylenia wyroku, zniesienia postępowania od 7 lutego 2018r. z uwagi na pozbawienie ubezpieczonego prawa do obrony swych praw, chociaż G. K. zmarł w dniu 9 lutego 2016 r. i brak jest następstwa prawnego w niniejszej sprawie; 2. art. 379 pkt 5 k.p.c. w związku z art. 386 § 2 k.p.c. poprzez przyjęcie, że zachodzą przesłanki do uchylenia wyroku, zniesienia postępowania, gdyż jedynie mogło zostać naruszone prawo ubezpieczonego do obrony jego praw, jednak w tym czasie ubezpieczony nie posiadał zdolności sądowej, a tym samym nie doszło do nieważności postępowania z uwagi na brak jego udziału w sprawie; 3. art. 379 pkt 5 k.p.c. w związku z art. 386 § 2 k.p.c. poprzez jego zastosowanie i nierozpatrzenie przez Sąd drugiej instancji istoty sprawy, chociaż z akt sprawy nie wynika, aby Sąd pierwszej instancji naruszył prawa G. K. do jego obrony po dniu 7 lutego 2018r., gdyż Ubezpieczony utracił zdolność prawną już w 9 lutego 2016 r.; 4. art. 382 k.p.c. poprzez nieprzeprowadzenie uzupełniającego postępowania dowodowego przez Sąd Apelacyjny w (...) w zakresie ustalenia czy ubezpieczony G. K. zmarł i kiedy (nie zweryfikowanie ww. danych w bazie PESEL) i w konsekwencji stwierdzenie przez Sąd Apelacyjny w (...) na zasadzie domniemania, że mogłaby zaistnieć okoliczność, która mogłaby jedynie prowadzić do stwierdzenia nieważności postępowania, co oznacza że zaskarżone orzeczenie zostało wydane przedwcześnie.

Mając na uwadze powyższe skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego orzeczenia w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania z pozostawieniem niniejszemu Sądowi rozstrzygnięcia w przedmiocie kosztów postępowania zażaleniowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie okazało się uzasadnione, aczkolwiek z innych przyczyn niż podane w zażaleniu. Aktualnie, spór w rozpoznawanej sprawie, sprowadza się do zagadnień proceduralnych, przede wszystkim kwestii, czy w sprawie mamy do czynienia z nieważnością postępowania, umiejscowioną w art. 379 pkt 5 k.p.c., a co za tym idzie, czy obowiązkiem Sądu odwoławczego było uchylenie zaskarżonego orzeczenia i zniesienie postępowania.

Z poczynionych w sprawie ustaleń wynika, że G. K. zmarł w dniu 9 lutego 2016 r., a zatem jeszcze przed wydaniem wyroku przez Sąd Okręgowy. Sąd ten pomimo informacji o tym fakcie, wyznaczył kolejny termin rozprawy i nakazał zawiadomić o nim G. K. jako stronę procesu. Rozprawa odbyła się pod nieobecność strony. Sąd Apelacyjny dostrzegając wadliwość takiego postępowania uznał, że w przedmiotowej sprawie zachodzi nieważność postępowania, skutkująca uchyleniem wyroku Sądu Okręgowego i zniesieniem postępowania przed tym Sądem.

W rozpoznawanej sprawie kluczowe jest ustalenie jaką pozycję procesową zajmował w postępowaniu G. K. .

Zgodnie z art. 477¹¹ § 1 k.p.c. w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych stronami są ubezpieczony, inna osoba, której praw i obowiązków dotyczy zaskarżona decyzja, organ rentowy i zainteresowany. G. K. nie zajmował w procesie pozycji ubezpieczonego, którego legalną definicję zawiera art. 476 § 5 k.p.c. W myśl tego przepisu, ubezpieczonym jest osoba ubiegająca się o świadczenie z ubezpieczeń społecznych lub z ubezpieczenia rodzinnego albo o emeryturę lub rentę (pkt 1), ustalenie istnienia bądź nieistnienia obowiązku ubezpieczenia, jego zakresu lub wymiaru składki z tego tytułu (pkt 2), świadczenia w sprawach należących do właściwości Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (pkt 3),

odszkodowanie przysługujące w razie wypadku i choroby pozostającej w związku ze służbą wojskową albo służbą w Policji lub w Służbie Więziennej (pkt 4). G. K. nie był zatem ubezpieczonym, bo nie składał wniosku o żadne z tych świadczeń ani nie ubiegał się o ustalenie obowiązku ubezpieczenia. W jego wypadku decyzję o objęciu go ubezpieczeniem organ rentowy wydał z urzędu.

Jak wynika z wyżej cytowanego przepisu, w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, stroną jest także zainteresowany, a więc ten, którego prawa lub obowiązki zależą od rozstrzygnięcia sprawy. Zainteresowany nie jest adresatem decyzji wydanej przez organ rentowy, ponieważ nie kształtuje ona bezpośrednio jego sytuacji prawnej. Zainteresowany, ani nie ubiega się przed organem rentowym o świadczenie z ubezpieczenia społecznego, ani nie domaga się ustalenia istnienia bądź nieistnienia obowiązku ubezpieczenia, jego zakresu lub wymiaru składki z tego tytułu. Nie jest też stroną materialnoprawnego stosunku ubezpieczenia społecznego w sytuacji, gdy organ rentowy rozstrzyga z urzędu o obowiązkach wynikających z tego stosunku prawnego. Ma on interes prawny w uzyskaniu określonego orzeczenia sądowego, jeżeli decyzja organu rentowego kształtująca sytuację prawną strony danego materialnoprawnego stosunku ubezpieczenia społecznego wpływa na jego prawa i obowiązki, choć nie wynikają one bezpośrednio z tej decyzji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 28 czerwca 2016 r., I UZ 55/15, LEX nr 2111410 oraz B. Gudowska, Zainteresowany, czyli kłopot (uwagi o art. 477¹¹ k.p.c.), (w:) Aurea praxis. Aurea theoria. Księga Pamiątkowa ku czci Profesora Tadeusza Erecińskiego, red. J. Gudowski, K. Weitz, Warszawa 2011, s. 234; K. Kolasiński: Strony i uczestnicy postępowania sądowego w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego 1987 nr 26, s. 33).

Stroną w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych jest także "inna osoba, której praw i obowiązków dotyczy zaskarżona decyzja". Kodeks postępowania cywilnego nie definiuje "innej osoby", choć z celu regulacji można przyjąć, że chodzi o osobę, na której sferę prawną zaskarżona decyzja oddziałuje bezpośrednio, przy czym jest to podmiot inny od ubezpieczonego oraz od zainteresowanego. Podobnie jak ubezpieczony, osoba ta jest adresatem decyzji wydanej przez organ rentowy. W odróżnieniu od zainteresowanego będzie nią

osoba, w stosunku do której decyzja organu rentowego wywołuje bezpośrednie skutki prawne, skoro ten podmiot był już uczestnikiem postępowania przed organem rentowym, to znaczy został co najmniej wymieniony w treści (sentencji) decyzji organu rentowego. Osoba ta nie jest jednak inicjatorem postępowania przed organem, który wydaje względem niej decyzję, działając bez jej wniosku (z urzędu, w wyniku kontroli). Chodzi tu, między innymi, o decyzje wydawane w sprawach o ustalenie istnienia ubezpieczenia i obowiązku uiszczenia składek z tego tytułu (por. M. Klimas, Postępowanie sądowe w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, LEX 2013).

Z oceny zakresu rozstrzygnięcia organu rentowego wynika, że G. K. został objęty treścią decyzji z dnia 16 lipca 2014 r. Została mu doręczona i mógł samodzielnie złożyć od niej odwołanie. Zatem jego pozycją w procesie był status „innej osoby, której praw i obowiązków dotyczy zaskarżona decyzja”.

Należy podkreślić, że ustalenie przez organ rentowy obowiązku ubezpieczenia społecznego ma na celu ochronę praw osoby podlegającej temu ubezpieczeniu. Śmierć „innej osoby, której praw i obowiązków dotyczy zaskarżona decyzja” nie powoduje niedopuszczalności kontynuowania procesu, jak też nie dezaktualizuje obowiązku zapłaty zaległych składek przez płatnika. Skoro został ujawniony tytuł do ubezpieczenia społecznego, to na płatniku spoczywa ciężar odprowadzenia należnych składek. Ten obowiązek powstał w momencie realizacji umowy i w żaden sposób nie jest powiązany z utratą zdolności sądowej przez G. K. , a zatem musi być ostatecznie rozstrzygnięty w sytuacji, gdy płatnik składek neguje swoje powinności. Z tych względów postępowanie sądowe powinno toczyć się nadal, wyłącznie między płatnikiem składek a organem rentowym.

Z podanych wyżej względów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.